

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

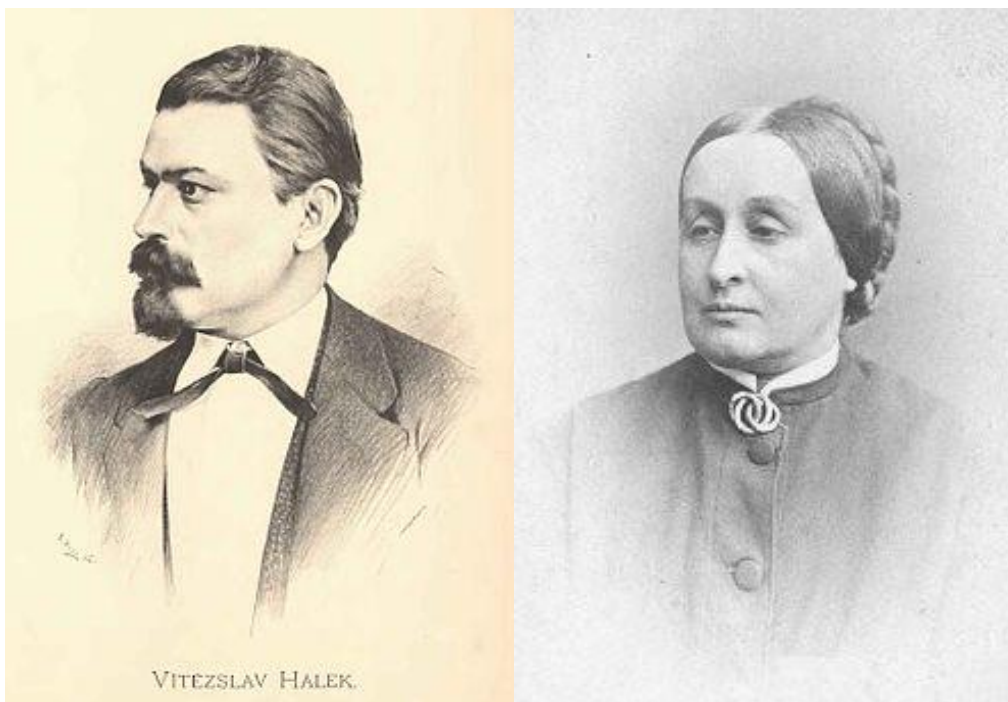
OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vítězslav Hálek, Karolína Světlá

představitelé literární skupiny májovců

Literárněhistorický kontext

Ve 2. polovině 50. let 19. století se začíná v české literatuře uplatňovat generace **májovců**, označovaná podle literárního almanachu (ročenky) **Máj**, vydávaného od roku 1858. Almanach připravovali **Vítězslav Hálek, Jan Neruda, Adolf Heyduk, Rudolf Meyer, Karolína Světlá**, přispívala do něj ale i starší generace (**Erben, Němcová, Sabina**).

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Charakteristické znaky tvorby generace májovců:

- hlásí se k odkazu díla K. H. Máchy
- snaha pozvednout českou literaturu na evropskou úroveň
- ohlasovou poezii považují za překonanou
- obrací se k problémům současnosti – hlavně sociální problematiku
- otevírají literaturu všednosti, která do té doby vnímána jako nevhodná a nemravná

Spisovatelé této generace se věnují veřejnému životu, který byl ve fázi oživení politicko-kulturní situace (konec bachovského absolutismu) obohacován novými **významnými institucemi**. Např. r. 1861 vzniká pěvecký spolek **Hlahol**, o rok později **Sokol**, v témže roce je otevřeno **Prozatímní divadlo**. Od roku 1863 pracuje **Umělecká beseda**, volné sdružení českých umělců. V roce 1868 byl položen základní kámen ke stavbě **Národního divadla**.

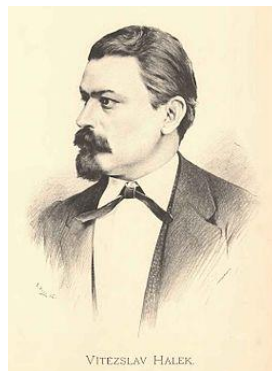
Generace májovců udává charakter české literatury až do roku 1874, kdy náhle zemřel **Vítězslav Hálek**, významná a vůdčí osobnost májovců. Poté jednotliví spisovatelé pokračují v literární činnosti samostatně.

Odpovězte kontrolní otázky:

1. V jakých letech začíná působit literární skupina májovců?
2. K odkazu díla jakého spisovatele se hlásí? Jak se jmenoval almanach, ve kterém vycházela díla této generace?
3. Jmenujte některé osobnosti této skupiny. Kdo byl vůdčí osobností?
4. Uveďte charakteristické znaky literární tvorby generace májovců.
5. Uveďte některé kulturní instituce, které byly založeny v 50. a 60. letech 19. století v Praze.

Vítězslav Hálek

(1835 Mělnicko – 1874 Praha)

český básník, prozaik, dramatik, publicista

přítel Jana Nerudy

organizátor literárního a kulturního života (Umělecká beseda)

zakladatel moderní české poezie (spolu s Nerudou)

Život

Vítězslav Hálek se narodil se v Dolínku u Mělníka. V **Praze** začal studovat kněžský seminář, ale proti přání rodičů roku 1847 přestoupil na **Akademické gymnázium**, které ukončil roku 1855. Rodiče s jeho přestupem nesouhlasili a odmítli ho dále financovat, **živil se psaním básní**.

Rád **cestoval** - navštívil Itálii, Polsko a Balkán, dojmy z těchto cest pak zpracovával ve fejetonech, podobně jako Jan Neruda.

Pracoval jako **redaktor** *Národních listů*, kde měl na starosti divadelní rubriku. Básně vydával v **almanachu Máj**, který redigoval. Byl vůdčí osobností časopisu *Ruch*. Roku 1872 převzal a redigoval spolu s J. Nerudou časopis *Lumír*. Spolu s ním také redigoval časopis *Květy*.

Literární tvorba

Vítězslav Hálek usiloval o to, aby navázal živý kontakt se čtenářem, oslovil ho a podle možností ovlivnil.

Poezie

Epika – zpočátku vliv Máchy a Byrona (lyrickoepická báseň **Alfred** 1858 – prvotina), později **Pohádky z naší vesnice** (1874) – sociálně-kritický postoj, život vesnického lidu, zobrazeny rozpory sociální a generační

Lyrika – ústřední motivy souvisejí s romantickou důvěrou v očišťující moc přírody a lásky

láska = nejvyšší hodnota lidského života (má harmonizující sílu, otevírá srdce a spolu s prožitkem krásy přírody dává člověku pocit jistoty a naplnění)

- sb. **Večerní písně** (1859) – osobní, intimní, milostná a přírodní lyrika, společenská lyrika (oslava národa a umění, odpovědnost umělce ve společnosti)
čtenářsky velmi oblíbená; optimismus a radost ze života (oproti Nerudovým prvotinám); lehká, zpěvná forma; prosté citové verše, inspirace: láska ke své budoucí manželce (Dorotě Horáčkové)
- sb. **V přírodě** (1874) – rozvíjí námět věčného střídání ročních období a porovnává lidské a přírodní dění

Próza

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- hlavně **povídky** (krátké prozaické útvary) **z vesnického prostředí**
- témata: mezilidské vztahy (zatvrzelost a neústupnost vesničanů), vztahy rodičů a dětí, touha po majetku a penězích, sociální struktura vesnice

např. **Na vejminku**, **Muzikantská Liduška**, **Na statku a v chaloupce**

Dramata

Král Vukašín – 1862 bylo touto hrou otevřeno Prozatímní divadlo

Záviš z Falkenštejna – měl živý ohlas nejen ve své době, ale při provedení na konci 80. let v Divadle na Vinohradech.

Výňatky z díla

Přečtěte si následující básně:

Večerní písně

XXI

Ty hvězdičky tam na nebi —
to veliké jsou světy;
a já bych jenom věděl rád,
jaké tam tvory vsety.

Zda také někdo odtamtud
se k nám sem dolů dívá,
a jestli tam, jako zde já,
o lásce písně zpívá.

XXVII

A kdyby vše potěšení
v tom světě bylo vzato,
a jenom láska zůstala —
ten život stál by zato.

A kdyby pravda bylo vše
a láska jenom snění —
já bych se k spánku položil

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

a nechtěl probuzení.

A jestliže jsem posud snil –
tož snil jsem sladce, mile,
a věčně nezapomenu,
kdo usnil mne v ty chvíle.

LIII

"Nedobře lidem bez zpěvu" -
tak bůh v svých soudech mluvil -
a stvořil lidem básníka
a to mu věno uvil:

"Co živ jsi, neměj pokoje,
jen o bolestech zvídej,
a v naději vždy oklamán,
svůj chléb jen v pláči jídej.

Nech srdce na krev zderou ti -
ty na tu krev se dívej,
nech štvou tě po všech končinách -
ty miluj je a - zpívej."

Ten los nám pěvcům obecný.
Svět zná jen naše zpěvy,
však co nás k zpěvu pohnulo -
to žádný v světě neví.

Úkoly pro práci s texty v hodině:

1. Najděte **ústřední motivy** těchto básní. Zamyslete se nad jejich významovostí.
2. Jedná se o **lyriku** nebo **epiku**? Zopakujte si i obecnou charakteristiku těchto žánrů.
3. K jakému **konkrétnímu typu lyriky** byste jednotlivé básně zařadili?
4. **Charakterizujte verš**. Doložte na jednotlivých básních, že se jedná prosté citové verše psané lehkou, zpěvnou formou.
5. Identifikujte **rýmové schéma**.
6. Vyhledejte, kteří skladatelé **zhudebnili básně** z Večerních písní.

Karolína Světlá

(1830 Praha -1899 Praha)

(vlastním jménem Johanna Rottová, provdaná Mužáková)

*česká spisovatelka, představitelka májovců
zakladatelka českého vesnického románu*

Život

V mládí se jí dostalo vzdělání; kromě němčiny a češtiny ovládala také francouzštinu. Její dílo a život velmi ovlivnilo **přátelství s Janem Nerudou** (s kterým měla milostný vztah) a s **Boženou Němcovou**, ze zahraničních literátů její tvorbu ovlivnila francouzská spisovatelka **George Sand**. Mimo to však její dílo ovlivnila i **smrt její jediné dcery** (podobně jako u Boženy Němcové, které zemřel syn Hynek roku 1853).

Roku 1852 se **vdala** za svého učitele hry na klavír **Petra Mužáka**, který ji také uvedl do kruhů české společnosti, kde se sblížila s Boženou Němcovou. Literárně začala tvořit koncem 50. let, kdy překonávala krizi způsobenou smrtí svého jediného dítěte, dcery Boženky (1853). **Manželovo rodiště Světlá pod**

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ještědem bylo inspirací pro její pseudonym a život v Podještědí, kam jezdila na léto, pro její tvorbu.

Světlá četlaplno filozofických, historických, psychologických a přírodovědných spisů a byla přesvědčena, že ženy svými vlohami a inteligencí jednou dokáží, že jsou schopné studovat a samostatně se rozhodovat. Svým rozhledem a vzděláním působila na nejbližší okolí jako výjimečná žena.

Literární tvorba

Nejpodstatnější část tvorby Karolíny Světlé tvoří prózy (romány a povídky) z kraje Podještědí (rodiště jejího manžela).

Karolínu Světlou si zapamatujme jako **zakladatelku českého vesnického románu.**

Tzv. ještědské romány (**Vesnický román, Kříž u potoka, Kantůrčice, Frantina, Nemodlenec**) jsou spojeny nejen:

- místem děje (Podještědí), ale i myšlenkovou koncepcí;
- hlavní ženské postavy prožívající konflikt mezi láskou a mravní povinností; představeny jako nevšední osobnosti (vzory pro národní společnost) odhodlané obětovat vlastní štěstí pro blaho druhých;
- závěr: vítězí odpovědnost;
- úsilí o realismus (ale ještě prvky romantické).

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Mezi nejznámější **ještědské povídky** patří **Hubička** (1871), která se stala podkladem pro libreto Elišky Krásnohorské ke Smetanově stejnojmenné opeře.

Jednou z ještědských povídek jsou i **Námluvy** (1880). Světlá zde vypovídá o **celkovém způsobu života lidí tohoto regionu**, o **normách chování** a o **dávno zapomenutých lidových zvycích a obyčejích**.

Výňatek z díla

Námluvy

Obřadné rituální zvaní k účasti na svatbě tvoří rámec setkání a dialogu dvou mladých lidí (chudé mladé dívky Cilky a bohatého hodného truhláře Havla). Rozhovor se vyznačuje citovou proměnlivostí, napětím mezi slovy a pocity. Směřuje k odhalení vzájemných sympatií a proměně pozvání ve vyznání lásky.

Přečtěte si následující výňatek:

„Snad mi přec dříve povíš, co nám dobrého přineslas?“

„Mnoho ne, jen srdečné pozdravení od nevěsty Verunky Adamové, že má zejtra nakvap svatbu, poněvadž se ženichův dědeček rozstonal a tu snad již dlouho nepobude. Zve tě po prvé, po druhé a po třetí, abysi jakožto ženichův nejbližší přítel zejtra ráno zajisté za mládence postavil a ji v lásce a přátelství do kostela na oddavky doprovodil. Zde ti posílá rozmarii a šátek. Byla by sama přišla, ale musila si do města pro věnec a střevíce.“ (...)

„Slyšel jsem, že dnes Verunku s Honckem třikrát ohlašovali, a nadál jsem se, že mi řeknou, abych jim šel za mládence,“ povážlivě praví Cilce, „však nežli slíbím, že se dostavím, musím vědět, která to družice ženicha povede.“

Již to tu bylo; v Cilce se zatajil dech.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Když je ženich v smutku, nechtějí strojit velké hody a míti mnoho svatebníků. Bude na svatbě jen jeden mládenec – a jedna družice.“

„A tou snad bude ty, když mi rozmarii přineslas?“ Cilkakyvne, ale jak jí při tom je, nikomu vypovědít nemůže.

„Tedy vyříd' Verunce, že za vzpomnutí pěkně děkuji, ale že se jí za mládence postavit nemohu,“ on na to tak pokojně, jako kdyby to pravil jen obyčejnou věc.

V Cilce tuhne všecka krev.

„Tohle bysi nevěstě snad udělal?“ zašeptá, a rty jí přitom blednou vůčihledně, již je má jako křídu.

„Šel bych tuze rád.“

„Proč tedy nejdeš?“

„Musila by býti jiná družice.“

Cilka se chvěje jako list. Tedy ho k ní o pouti přes jiného nepřivábilo, než ta odfouknutá pěn?!

„Nechce ale Verunka jinou než mne; chodily jsme spolu do školy, jediný den dosud bez sebe býti nemohly ...“ (...)

Havel vidí její nesnáze; pozoruje dobře, že neví, co si má o něm pomyslet a směje se jí, potutelník, že mu lze všechny ty bílé zuby spočítat.

„Tedy v tom jiného nic není, než jsem ti asi příliš ošklivá,“ vzdychne si Cilka a má za to, chudák, teď konečně že přišla na to pravé.(...)

„Hezčí holku, nežli ty jsi, Cilko, ani nikdy jsem neviděl.“ Mírně a lahodně pokračuje hoch, „a přece jsem byl šest let ve světě a učil jsem se ve městě ... Když se ti do očí podívám, s tebou tančím, vedle tebe sedím, myslím si, že jsem v ráji. Což jsem si kdy jiné holky všiml? Řekni sama, víš o nějaké, s kterou bych chodil nebo se s ní vodil? Co jsem zase doma, koukám jen po tobě ...“ (...)

A přec vrtí Cilka ještě nedůvěřivě hlavou.

„Rodiče mi chválíš,“ rozjímá, „mne také právě nehaníš, ze šatů si prý také nic neděláš, a přec se mnou za mládence jíti nechceš; musí v tom tedy být jakýsi obzvláštní háček.“

„A ten ty dosud nevykoumalas?“

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Přiznává se, že ne.

„A matku máš, kteráž celým horám vykládá všechna znamení a sny a budoucí věci jim zvěstuje?“

Cilka prý ještě neví, kam to míří.

„Krásnáť to věru prorokyně, když ani neví, že děvče se nikdy za toho nedostane, s nímž byla o svatbě za družici, a dostane-li přec, že s ním v žádné svornosti nežije! Říkávala mi matka moje kolikrát, abych si na to dobrý pozor dal, a vždy dotvrdila příkladem. Víím, že to pověra, a jsem pro ten nový pokrok, ale tentokrát při něm nestojím, nechť se mi každý za to vysměje do očí.(...)“

Otázky pro práci s textem v hodině:

Pracujte ve dvojicích a poznamenejte si odpovědi do sešitu. Poté v diskusi celé třídy prezentujte své výsledky.

1. Který *region* inspiroval Karolínu Světlou k většině jejích próz?
2. Na základě výňatku popište, jaké *obřady a obyčeje* v něm byly spojeny s *přípravou svatby*?
Proč nechce jít Havel za mládence na Verunčinu svatbu?
3. Na čem je založeno *napětí* v tomto výňatku?
4. *Charakterizujte hlavní postavy* – Cilku a Havla.
5. *Charakterizujte lexikální stránku* promluv.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ